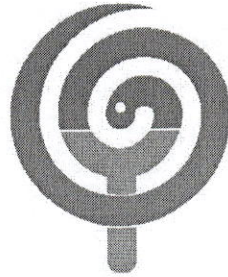

Универзитет у Београду - Фармацеутски факултет

ПРАВИЛНИК О РАДУ СА ОГЛЕДНИМ ЖИВОТИЊАМА

Београд, 2025. године

На основу члана 28. Статута Фармацеутског факултета Универзитета у Београду, и чланова 33. и 52. Закона о добробити животиња („Службени гласник РС“, број 41/09), Правилника о условима за упис у регистар за огледе на животињама и садржини и начину вођења тог регистра, програму обуке о добробити огледних животиња, обрасцу захтева за одобрење спровођења огледа на животињама, начину неге, поступања и лишавања живота огледних животиња, као и о садржини и начину вођења евиденције о држању, репродукцији, промету, односно спровођењу огледа на животињама („Службени гласник РС“, број 39/10), као и Директиве 2010/63/EU (2010) Европског парламента и Већа о заштити животиња које се користе у научне сврхе, на седници Наставно-научног већа Фармацеутског факултета Универзитета у Београду, одржаној дана _____ године, донет је

ПРАВИЛНИК О РАДУ СА ОГЛЕДНИМ ЖИВОТИЊАМА

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1

Правилник о раду са огледним животињама Фармацеутског факултета Универзитета у Београду (у даљем тексту Правилник) дефинише заштићене животињске врсте, експерименталне процедуре (етичке и неетичке), принципе етичности експерименталног рада на животињама, оспособљеност истраживача за такав рад, Етичку комисију за заштиту добробити огледних животиња на Фармацеутском факултету у Београду (надлежности, састав и начин формирања, као и начин рада, у даљем тексту Етичка комисија) и поступак добијања дозволе за рад са огледним животињама од стране Министарства.

II ЗАШТИЋЕНЕ ЖИВОТИЊСКЕ ВРСТЕ И ЕКСПЕРИМЕНТАЛНЕ ПРОЦЕДУРЕ

Члан 2

Заштићене животињске врсте су сви кичмењаци, осим човека (у даљем тексту: огледне животиње), укључујући њихове развојне облике.

Члан 3

Етичке експерименталне процедуре подразумевају поступке манипулације са огледним животињама које имају за циљ да створе нова знања и тако допринесу општем развоју фармације и биомедицине, а могле би да проузрокују бол, патњу, стрес и трајно оштећење огледних животиња (обољење, повреда и слично).

Члан 4

Етичке експерименталне процедуре подразумевају и процедуре намерног хуманог жртвовања огледних животиња у циљу добијања изолованих органа/ткива или усмрћивања на крају експеримента. Методе жртвовања не смеју да изазивају бол и патњу код огледних животиња. Смрт мора наступити тренутно (процедуре које задовољавају ове критеријуме су, на пример, предозирање интравенског анестетика, удисање CO₂ и неких других гасова у специјалним коморама, цервикална дислокација, декапитација).

Члан 5

Неетичке експерименталне процедуре су све манипулације на огледним животињама које могу изазивати бол, патњу, трајно оштећење или смрт, а немају за циљ стварање нових знања и не доприносе развоју фармације и биомедицине. У образовне сврхе, могу се спроводити само етички оправдани огледи на животињама. На Факултету на основним студијама дозвољено је обављати вежбе којима се не нарушава живот и добробит, односно физичка, психичка и генетичка целовитост животиња. Уместо животиња, за постизање едукативних циљева препоручује се коришћење компјутерских симулација експеримената и других општеприхваћених дидактичких метода рада.

Члан 6

Правилник не разматра поступке обележавања експерименталних животиња које могу да изазову тренутни бол, испитивање нових ветеринарских препарата и друге ветеринарске поступке који се спроводе у циљу дијагностике обољења (ветеринарски тестови) и лечења животиња.

Члан 7

При планирању рада са огледним животињама потребно је поштовати „3R“ принципе етичности:

- 1) Принцип замене (енгл. *Replacement*): где год је могуће, применити методе које не укључују коришћење живих животиња из реда кичмењака. Алтернативне методе су на пример експериментални модели *in vitro* (са изолованим органима/ткивима или културама ћелија и др.) и компјутерске симулације.
- 2) Принцип редукије (енгл. *Reduction*): користити најмањи могући број огледних животиња придржавајући се статистичких процена.
- 3) Принцип квалитета (енгл. *Refinement*): осигурати коришћење здравих животиња, одговарајуће врсте и узраста, узгојених и чуваних на прописан начин, и по могућству сродних. Све животиње треба набављати из регистрованих узгајалишта. Експерименталним радом на животињама се могу бавити само обучени истраживачи за ову врсту рада. Лице задужено за бригу о добробити огледних животиња мора да има важећу лиценцу за рад. Експериментални протокол мора да антиципира научно валидан одговор на постављене циљеве истраживања. У току трајања процедуре потребно је да се код животиње уклони/минимизује сваки извор сензорних и емоционалних непријатних искустава (нпр. применом аналгетика и/или анестетика) и

у случају када опоравак животиње није могућ, спровођењем еутаназije. Обавезно је коришћење одговарајућих статистичких метода при процени резултата експеримента.

III ИСТРАЖИВАЧИ

Члан 8

Истраживачи треба да буду обучени за рад на огледним животињама. Захтевани степен обучености зависи од сложености експерименталног протокола. Истраживачи су дужни да поднесу доказ о обучености за рад на огледним животињама (сертификат о завршеном курсу у земљи или иностранству, у институцији која се бави научно-истраживачким радом и поштује сличне или строже прописе од прописа које дефинише Правилник). Искусни истраживачи могу доказати компетентност подношењем већ објављених радова у међународним часописима.

IV ЕТИЧКА КОМИСИЈА ЗА ЗАШТИТУ ДОБРОБИТИ ОГЛЕДНИХ ЖИВОТИЊА

IV. 1. НАДЛЕЖНОСТ

Члан 9

Етичка комисија је надлежна за:

- 1) утврђивање начина спровођења огледа на животињама, у складу са Законом о добробити животиња;
- 2) обављање стручне контроле над спровођењем огледа на животињама;
- 3) организовање обуке лица која спроводе огледе на животињама;
- 4) давање стручних мишљења министру о етичкој и научној оправданости спровођења огледа;
- 5) подношење редовних годишњих извештаја министру.

Члан 10

У испуњавању надлежности Етичка комисија се руководи одредбама Закона и других општих аката којима се уређује ова област, као и адекватним научно-истраживачким методама и процедурама.

Члан 11

Етичка комисија дужна је да без одлагања прекине спровођење огледа ако се у току спровођења огледа на животињама поступа супротно одредбама Закона и да о томе обавести Министарство.

IV. 2. САСТАВ И НАЧИН ФОРМИРАЊА

Члан 12

Етичка комисија се састоји од 9 (девет) чланова:

- Представници истраживача из области фармације/биомедицине запослених на Фармацеутском факултету у Београду са пуним радним временом (четири);
- Истраживач запослен у некој од акредитованих установа које се баве истраживањима из сродних научних области (један);
- Дипломирани ветеринар хирург (један);
- Дипломирани ветеринар са искуством у узгоју огледних животиња (један);
- Стручњак са искуством примене статистике у истраживањима (један);
- Представник удружења/организације чији су циљеви усмерени на заштиту добробити животиња (један).

Најмање трећина чланова Етичке комисије морају бити лица која нису запослена на Факултету.

Члан 13

Чланове Етичке комисије именује декан на предлог Наставно-научног већа. Истраживачи чланови Етичке комисије морају имати научне квалификације и искуство у раду на огледним животињама.

Члан 14

Мандат чланова Етичке комисије траје 5 (пет) година са могућношћу реизбора.

IV. 3. НАЧИН РАДА

Члан 15

Радам Етичке комисије руководи председник - професор Фармацеутског факултета у Београду. Председник Етичке комисије се бира из реда чланова комисије већином гласова укупног броја њених чланова. Мандат председника траје 5 (пет) година са могућношћу реизбора.

Административне послове Етичке комисије обавља службеник, задужен за те послове од стране Фармацеутског факултета у Београду.

Члан 16

Председник Етичке комисије има следећа права и дужности:

- припрема, сазива и води седнице;
- предлаже дневни ред седнице;
- потписује стручна мишљења, предлоге и друга акта;

- потписује годишње извештаје.

Члан 17

Чланови Етичке комисије имају следећа права и дужности:

- присуствују и активно учествују у раду по тачкама дневног реда на седницама;
- имају право на увид у документацију која представља делокруг рада Етичке комисије;
- имају право на увид у документацију која се односи на тачке дневног реда седница Етичке комисије;
- дужни су да чувају податке које су дознали на седницама Етичке комисије, а представљају пословну тајну.

Члан 18

Седнице Етичке комисије одржавају се по потреби. Седницу сазива и њом председава председник, а у његовом одсуству члан Етичке комисије из реда запослених на Фармацеутском факултету. Позив и материјал за седницу се достављају члановима Етичке комисије електронском поштом, најкасније 3 (три) радна дана пре термина одржавања седнице.

Етичка комисија може одржати седницу и електронским путем и спровести гласање путем електронске поште.

Кворум за рад и одлучивање на седницама Етичке комисије је присуство више од половине именованих чланова. Гласање на седницама је јавно. Предлог се сматра усвојеним ако за њега гласа већина од укупног броја чланова Етичке комисије.

У доношењу одлука Етичке комисије поштује се принцип о избегавању сукоба интереса, односно протокол не сме да оцењује истраживач који учествује у предложеном пројекту.

О раду на седници Етичке комисије води се записник. Записник води члан комисије запослен на Факултету, а делегирају га остали чланови Етичке комисије. Записник са претходне седнице се усваја на наредној седници Етичке комисије.

V ДОЗВОЛА ЗА РАД СА ОГЛЕДНИМ ЖИВОТИЊАМА

Члан 19

Спровођење огледа на животињама може се обављати на основу решења о одобрењу спровођења огледа на животињама које доноси министар, на основу стручног мишљења Етичке комисије.

Изузетно од става 1. овог члана, за извођење специфичних и инвазивних огледа на животињама, решење из става 1. овог члана издаје се на основу мишљења Етичког савета за добробит огледних животиња.

Упутство за истраживаче дато је у Прилогу 1 овог Правилника.

Члан 20

На писану молбу главног истраживача (Прилог 2), Етичка комисија је обавезна да, у року од 30 (тридесет) дана од дана подношења организује седницу ради разматрања планираних огледа на животињама и издавања мишљења о прихватљивости експерименталног протокола у писаној форми.

Члан 21

На основу мишљења Етичке комисије, Факултет подноси захтев за одобрење спровођења огледа на животињама Министарству који мора да садржи следеће податке:

- 1) опис поља истраживачког рада који је написан на јасан и недвосмислен начин, како би се разумео циљ истраживања;
- 2) предности и значај спровођења огледа, потенцијалне опасности и непријатности за огледне животиње, као и категорију тежине, односно инвазивности огледа;
- 3) детаљан опис материјала и метод рада;
- 4) доказе о постојању алтернативних метода спровођења огледа и разлоге због којих се они не спроводе;
- 5) укупан број и врсту животиња по фазама огледа;
- 6) врсте и дозе анестетика и аналгетика који ће се употребљавати;
- 7) опис очекиване реакције животиња;
- 8) опис могућих негативних утицаја огледа на животиње, тежине и дужине трајања таквих утицаја, методе које ће се предузети да би се такви негативни утицаји ублажили или избегли;
- 9) начин лишавања огледних животиња живота, ако се врши у току или на крају огледа;
- 10) име лица које је задужено за заштиту добробити огледних животиња и његову стручну оспособљеност;
- 11) имена лица која ће учествовати у спровођењу огледа.

Уколико процени за неопходно, Етичка комисија може тражити додатне информације од подносиоца захтева.

Образац захтева за одобрење спровођења огледа на животињама који прописује Министар део је овог Правилника, у информативном смислу, као Прилог 3.

Члан 22

У случају да је мишљење позитивно, оно се упућује, заједно са Обрасцем захтева за одобрење спровођења огледа на животињама надлежном Министарству, које издаје решење о одобрењу спровођења огледа на животињама.

Етичка комисија је дужна да архивира документацију (мишљења, дозволе Министарства за спровођење огледа, записнике, извештаје) и чува је у складу са листом категорија регистраторског материјала са роковима чувања Фармацеутског факултета.

VI ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Члан 23

Овај Правилник ступа на снагу објављивањем на сајту Фармацеутског факултета.

Председник Наставно-научног већа Фармацеутског факултета

Проф. др Наташа Богавац-Станојевић

ПРИЛОЗИ:

Прилог 1: Упутство за добијање мишљења Етичке комисије

Прилог 2: Образац молбе Етичкој комисији

Прилог 3: Образац захтева за одобрење спровођења огледа на животињама

Прилог 4: Прилози уз Образац захтева за одобрење спровођења огледа на животињама

ПРИЛОГ 1

УПУТСТВО ЗА ДОБИЈАЊЕ МИШЉЕЊА ЕТИЧКЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ДОБРОБИТИ ОГЛЕДНИХ ЖИВОТИЊА ФАРМАЦЕУТСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Етичка комисија за заштиту добробити огледних животиња Фармацеутског факултета Универзитета у Београду (у даљем тексту Етичка комисија) издаје **мишљење** о етичности предложеног огледа на животињама, на основу којег надлежно Министарство издаје **решење** о одобрењу спровођења огледа на животињама.

За добијање мишљења Етичке комисије о етичности рада са огледним животињама у оквиру научно-истраживачке делатности (докторске дисертације, пројектних задатака) потребно је:

1. Упознати се са Правилником о раду са огледним животињама Фармацеутског факултета;
2. У електронској форми попунити образац Захтева за одобрење спровођења огледа на животињама (доступан са сајту Факултета);
3. Преко архиве Факултета доставити Етичкој комисији*:
 - Молбу за добијање мишљења (2 примерка)
 - Попуњен образац Захтева за одобрење спровођења огледа на животињама (1 примерак)
 - Пет референци (радова) које се наводе у обрасцу;
4. На *e-mail* адресу председавајућег Етичке комисије доставити исту документацију (референце у *pdf* формату)*.

Када Етичка комисија буде заказала седницу, представник истраживачког тима ће путем е-поште бити обавештен о времену и месту одржавања, како би могао да присуствује седници и на њој образложи свој захтев. Седници мора да присуствује бар један члан истраживачког тима који може да образложи захтев, у противном захтев неће бити разматран. Сва лица планирана да директно буду укључена у рад са огледним животињама у предложеном истраживању морају да имају одговарајућу обуку.

Истраживачи који су добили позитивно мишљење Етичке комисије подносе документацију (по један примерак: мишљење Етичке комисије, финални образац Захтева за одобрење спровођења огледа на животињама, 5 референци-радова који се наводе у обрасцу) Управи за ветерину Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије (СИВ 3, Омладинских бригада 1, Нови Београд, Група за добробит животиња). Управа за ветерину шаље Решење Факултету, који потом доставља Решење истраживачима – подносиоцима Захтева.

** Пријаве предате до првог петка у месецу, биће разматране у текућем месецу.*

ПРИЛОГ 2

Фармацеутски факултет – Универзитет у Београду
Војводе Степе 450, 11121 Београд, Србија
Етичкој комисији за заштиту добробити огледних животиња

Молба за добијање стручног мишљења о етичности рада са огледним животињама

Поштовани чланови Етичке комисије,

Молим вас да дате мишљење о етичности рада са огледним животињама у оквиру научно-истраживачког рада (назив докторске дисертације, пројекта, истраживања, итд.):

_____ ,
чије је извођење планирано у периоду од _____ до _____.

Сагласан/сагласна сам да се предложени рад са огледним животињама обави на Катедри за _____

и на себе прихватам одговорност за:

1. Безбедан рад учесника огледа
2. Поузданост добијених резултата
3. Спречавање сваког вида злостављања животиња
4. Правилан смештај, негу и манипулацију животиња током огледа

а у складу са:

1. Универзалном декларацијом о правима животиња – UNESCO, Париз, 1978
2. Универзалном декларацијом о добробити животиња – WSPA, Лондон, 2000
3. Европском конвенцијом о заштити кичмењака који се користе за огледне и друге научне сврхе, бр. 123 од 18. марта 1986. године
4. Протоколом амандмана Европској конвенцији о заштити кичмењака који се користе за огледне и друге научне сврхе из Стразбура од 22. јуна 1998. године
5. Директивом 2010/63/EU (2010) Европског парламента и Већа о заштити животиња које се користе у научне сврхе
6. Законом о добробити животиња Републике Србије од 2009. Године
7. Другим законским документима који се односе на стручан и хуман рад са огледним животињама у нашој земљи.

У прилогу достављам:

- попуњен образац Захтева за одобрење спровођења огледа на животињама и
- пет радова наведених у обрасцу (у pdf формату).

Одговорно лице (шеф катедре или руководиоца пројекта или ментор докторске дисертације): _____ (попунити штампаним словима)

Потпис: _____

Датум: _____

ПРИЛОГ 3

ОБРАЗАЦ ЗАХТЕВА ЗА ОДОБРЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА ОГЛЕДА НА ЖИВОТИЊАМА

Број одобрења: _____

ЗАХТЕВ ЗА ИЗДАВАЊЕ РЕШЕЊА О ОДОБРЕЊУ СПРОВОЂЕЊА ОГЛЕДА НА ЖИВОТИЊАМА ИЛИ ЖИВОТИЊСКИМ ОРГАНИМА И ТКИВИМА

ДЕО I: ДЕТАЉИ О РАДУ СА ЖИВОТИЊАМА

1. НАЗИВ РАДА:

1. **НАЗИВ РАДА:**

2. КЛЮЧНЕ РЕЧИ (до 5 ключних речи):

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

3. ЛИЦА КОЈА СПРОВОДЕ ОГЛЕДЕ

3.1. Одговорно лице

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ:	ЗВАЊЕ:	ИНИЦИЈАЛИ ТИТУЛЕ:
КВАЛИФИКАЦИЈЕ:		
ОБУКА / ИСКУСТВО:		
АДРЕСА НА РАДНОМ МЕСТУ:		
ТЕЛЕФОН:	ФАКС:	EMAIL АДРЕСА:

3.2. Остала лица

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ:	ЗВАЊЕ:	ИНИЦИЈАЛИ ТИТУЛЕ:
КВАЛИФИКАЦИЈЕ:		
ОБУКА / ИСКУСТВО:		
АДРЕСА НА РАДНОМ МЕСТУ:		
ТЕЛЕФОН:	ФАКС:	EMAIL АДРЕСА:

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ:	ЗВАЊЕ:	ИНИЦИЈАЛИ ТИТУЛЕ:
КВАЛИФИКАЦИЈЕ:		
ОБУКА / ИСКУСТВО:		
АДРЕСА НА РАДНОМ МЕСТУ:		
ТЕЛЕФОН:	ФАКС:	EMAIL АДРЕСА:

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ:	ЗВАЊЕ:	ИНИЦИЈАЛИ ТИТУЛЕ:
КВАЛИФИКАЦИЈЕ:		
ОБУКА / ИСКУСТВО:		
АДРЕСА НА РАДНОМ МЕСТУ:		
ТЕЛЕФОН:	ФАКС:	EMAIL АДРЕСА:

(Копирајте ову страницу ако учествује више лица)

3.3. Лице задужено за бригу о добробити животиња

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ:	ЗВАЊЕ:	ИНИЦИЈАЛИ ТИТУЛЕ:
КВАЛИФИКАЦИЈЕ:		
ОБУКА / ИСКУСТВО:		
АДРЕСА НА РАДНОМ МЕСТУ:		
ТЕЛЕФОН.:	ФАКС.:	EMAIL АДРЕСА:

4. ПЛАНИРАНО ТРАЈАЊЕ ОГЛЕДА:

Од: До:

5. ДА ЛИ ЈЕ ОВО НОВИ ОГЛЕД?

ДА/ НЕ

5.1 Ако НИЈЕ:

5.1.1 Број решења о одобрењу претходног огледа:

5.1.2 Назив претходног огледа (ако се разликује од садашњег предложеног)

5.1.3 Име претходног лица које је обављало оглед: (ако се разликује од садашњег предложеног)

--	--

5.2 Сврха огледа (означити ознаком X):

Оснивање пригодног запата огледних животиња које се неће користити у истраживањима, тестирањима, образовању, а њихови потомци могу да се користе у те сврхе.	Сврха 0	
Фундаментална истраживања у вези са основном грађом и функцијом организма, органа, ткива, ћелија, молекула...	Сврха 1	
Медицинска истраживања која се односе на здравствене поремећаје и болести, њихов узрок, генезу, дијагностику, третман, превенцију и сл.	Сврха 2	
Испитивање ефикасности, токсичности и штетности лекова, вакцина, биоцида и других производа који се користе у хуманој и ветеринарској медицини, заштити биља, заштити природе и сл.	Сврха 3	
Развојне студије нових производа који могу да се примене у дијагностици, терапији обољења човека и животиња, заштити здравља људи и животиња, заштити природе и сл.	Сврха 4	
Испитивање квалитета хране за животиње, хране животињског порекла и производа животињског порекла.	Сврха 5	
Образовање и стручно усавршавање студената и стручњака из области биомедицинских наука.	Сврха 6	

5.3. Категорија инвазивности огледа на животињама (заокружити категорију!)

А	Б	Ц	Д	Е
---	---	---	---	---

6. ВРСТА И БРОЈ ЖИВОТИЊА КОЈЕ ЋЕ СЕ КОРИСТИТИ У ИСТРАЖИВАЊИМА:

Уобичајен назив врсте	
Латински назив врсте	
Раса, сој	
Посебна особина расе, соја	
Пол	
Старост	
Телесна маса	
Порекло (извор набавке)	
Број 1. године истраживања	

Број 2. године истраживања	
Број 3. године истраживања	
Укупан број за 3 године	

6.1. Да ли је коришћење врсте забрањено или на неки други начин било којим законом или другим правним актом Републике Србије?

ДА / НЕ

Ако ЈЕСТЕ, којим:

Ако ЈЕСТЕ, навести који број животиња није обухваћен забраном, односно ограничењем:

7. СМЕШТАЈ И НЕГА ЖИВОТИЊА:

7.1. Место смештаја животиња током огледа:

7.2 Лице/а одговорно/а за дневну бригу о животињама: (које може да се контактира и после истека радног времена и викендом)

Име и презиме:.....

Звање/радно место:.....

Телефон на послу:..... Телефон код куће:..... Мобилни:.....

7.3. Начин смештаја животиња у току огледа (означити ознаком X):

Лабораторијски услови		Фармски услови		Стационат за животиње	
Подни систем - индивидуални		Подни систем - индивидуални		Подни систем - индивидуални	
Подни систем - групни		Подни систем - групни		Подни систем - групни	
Кавезни систем - индивидуални		Кавезни систем - индивидуални		Кавезни систем - индивидуални	
Кавезни систем - групни		Кавезни систем - групни		Кавезни систем - групни	
Бокс индивидуални		Бокс индивидуални		Бокс индивидуални	
Бокс групни		Бокс групни		Бокс групни	
Кутија		Кутија		Кутија	
Када		Када		Када	
Базен		Базен		Базен	
Рибњак		Рибњак		Рибњак	
Друго (навести)		Друго (навести)		Друго (навести)	

7.4. Огледи се обављају на (одељење, организациона јединица, катедра) навести:

--

7.5. Начин и праћење здравственог стања и добробити животиња у огледу у току дана, викендом, и празником (описати колико пута дневно се животиње посматрају на промену здравственог стања и понашања, у које време, на који начин се спроводи контрола здравственог стања и добробити животиња током викенда и празника)

--

8. ЦИЉ КОРИШЋЕЊА ЖИВОТИЊА (укратко описати са највише 50 речи)

--

8.1. Опис огледног дизајна писан језиком који је разумљив лаику

--

9. РАЗЛОГ КОРИШЋЕЊА ЖИВОТИЊА (укратко описати са највише 50 речи)

--

10. ДА ЛИ ВАМ ЈЕ ПОЗНАТО ДА ЛИ ЗА ОВУ ВРСТУ ОГЛЕДА ПОСТОЈЕ АЛТЕРНАТИВЕ?

ДА	НЕ
----	----

11. НАВЕСТИ 5 РЕФЕРЕНЦИ СТРАНИХ АУТОРА КОЈИ СУ ПУБЛИКОВАЛИ РЕЗУЛТАТЕ СЛИЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА И УЗ ОРИГИНАЛ ОБРАСЦА ПРИЛОЖИТИ ФОТОКОПИЈЕ ТИХ РАДОВА

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

12. У ПРАЗНО ПОЉЕ СТАВИТИ ШЕМАТСКИ ПРИКАЗ/АЛГОРИТАМ ОГЛЕДА НА ЖИВОТИЊАМА
(контролне групе, огледне групе, начини третмана, средства која се апликују, дозе, начин апликације и све остало што је релевантно за оглед)

13. СВРХА ОГЛЕДА

13.1 Главна сврха огледа (означити са X)?

(обележити само једно)

☐ истраживања	☐ дијагностика
☐ терапија	☐ помоћно средство за физиолошку функцију
☐ обука	☐ развојни производ (лек/вакцина/биоцид/храна/ намирнице/други производи)

13.2. За коју област истраживања су од релевантног значаја или у којој области могу да се примене

(навести само једну !)

☐ конзервација / екологија	☐ пољопривреда (сточарство, особине, производност)
☐ ветеринарска медицина	☐ медицина/стоматологија
☐ основна биологија	☐ фармација

14. ПОДРУЧЈЕ ИСТРАЖИВАЊА

(обележити само једно)

☐ понашање	☐ биолошки материјали	☐ развојна биологија
☐ малигна обољења	☐ кардиоваскуларни систем/крв	☐ ендокринологија
☐ испитивање лекова/биоцида	☐ екологија	☐ раст
☐ гастроинтестинални систем	☐ генетика/генетске манипулације	☐ молекуларна биологија
☐ имунологија	☐ заразне болести	☐ исхрана
☐ мишићно-скелетни систем	☐ неуробиологија/чула	☐ бубрежна функција
☐ орална биологија	☐ паразитологија	☐ токсикологија
☐ репродукција	☐ респираторни систем	☐ друго (навести !)

15. ВРСТА

☐ миш	☐ мачка	☐ овца	☐ дивља животиња/сисар
☐ пацов	☐ пас	☐ свиња	☐ птица
☐ зец/кунић	☐ коњ	☐ говече	☐ водоземац/гмизавац
☐ заморац	☐ примат	☐ коза	☐ риба
			☐ цефалоподи
			☐ друга врста (навести !)

16. КАТЕГОРИЈА ИСТРАЖИВАЊА

16.1. Да ли се истраживања спроводе?

- ♣ А. само ради посматрања животиња у природи, на изворним стаништима, зоолошким вртovima, фармама и сл.
- ♣ Б. на животињама које су претходно лишене живота ради узорковања крви, лимфе, цереброспиналне течности и чврстих ткива за успостављање културе ткива, ћелија или ради изоловања и проучавања органа *in vitro*
- ♣ Ц. на животињама у општој анестезији без опоравка по завршетку огледа

- ♣ Д. на животињама које ће остати у животу после огледа који није проузроковао стрес животињи (апликација нетоксичних и других нешкодљивих материја, венепункција, краткотрајно обуздавање животиња, ускраћивање животињама хране и воде у границама физиолошке издржљивости и сл.)
- ♣ Е. на животињама које ће преживети после огледа заснованог на минималном степену стреса кратког трајања (канулација крвних судова на анестезираним животињама, давање фармаколошких супстанци, лапараскопија, краткотрајно обуздавање дивљих животиња, ускраћивање животињама хране и воде изван граница физиолошке издржљивости и сл.)
- ♣ Ф. на животињама које ће преживети после интервенције која проузрокује знатан степен стреса или хроничан стрес (после већих хируршких захвата, индуковане промене понашања животиње биолошким, физичким или хемијским средствима, дуготрајно обуздавање животиње, примена токсичних или материја које проузрокују бол и сл.)

16.2. Назначити врсту инвазивности огледа

(означити само једно)

☐	алгеија
☐	генетска манипулација
☐	неоплазија
☐	бихевиорална депривација
☐	социјална изолација
☐	индукција заразних болести
☐	индукција паразитских болести

☐	апликација токсичних материја
☐	апликација пирогених материја
☐	тератогеност
☐	телесне повреде
☐	ампутација
☐	вађење целих или делова органа
☐	опекотине

☐	зрачење
☐	интервенције на фетусима
☐	квалитативно неправилна исхрана
☐	квантитативно неправилна исхрана
☐	оскудевање у води
☐	друго - (навести !)

17. ДА ЛИ ОГЛЕД ОШТЕЋУЈЕ ГРАЂУ И ФУНКЦИЈУ ОРГАНИЗМА ЖИВОТИЊЕ?

ДА	НЕ
----	----

18. ДА ЛИ ОГЛЕД ЗАХТЕВА УПОТРЕБУ АНЕСТЕТИКА?

ДА	НЕ
----	----

19. АКО ЈЕ ОДГОВОР ДА НАВЕСТИ:

--

20. ДА ЛИ ОГЛЕД ЗАХТЕВА УПОТРЕБУ АНАЛГЕТИКА?

ДА	НЕ
----	----

21. АКО ЈЕ ОДГОВОР ДА НАВЕСТИ:

(а) врста аналгетика, доза, начин апликације: (б) у ком периоду огледа се даје аналгетик и колико дуго траје његово дејство? (ц) лице које апликује аналгетик: (д) разлог због кога се не употребљава аналгетик:
--

22. Посматрање опоравка животиње, појаве бола и симптома стреса код животиње

- (а) колико често ће после огледа животиње бити посматране?
(б) који знаци ће бити праћени?
(ц) лице које ће пратити појаву бола и стреса после огледа:

23. УТИЦАЈ ОГЛЕДА НА ЖИВОТИЊЕ (означити са X)

☐ потпуни опоравак ☐ делимични опоравак ☐ лишавање живота

24. ПОСТУПАК СА ЖИВОТИЊОМ КОЈА ПРЕЖИВИ ОГЛЕД

☐ удомљавање ☐ враћање у основни запат
☐ коришћење у другим истраживањима ☐ продаја
☐ друго (навести)

25. АКО СЕ ЖИВОТИЊА ЛИШАВА ЖИВОТА, НАВЕСТИ НАЧИН

26. АКО СЕ ЗА ЛИШАВАЊЕ ЖИВОТА КОРИСТЕ НЕКЕ ОД ФИЗИЧКИХ МЕТОДА, НАВЕСТИ КОЈЕ И РАЗЛОГ (до 50 речи)

27. ДА ЛИ ИСТРАЖИВАЊА ПРЕДСТАВЉАЈУ РИЗИК ПО ЛИЦЕ/А КОЈЕ СПРОВОДИ/Е ОГЛЕД И ДРУГО ОСОБЉЕ?

ДА	НЕ
----	----

Ако представљају ризик, које мере ће се предузети да се ризик смањи или избегне?

28. НАЧИН ОДЛАГАЊА УГИНУЛИХ ЖИВОТИЊА ИЛИ ЖИВОТИЊА ЛИШЕНИХ ЖИВОТА (описати до 50 речи)

29. НАЧИН ОДЛАГАЊА ДРУГОГ МАТЕРИЈАЛА ИЗ ОГЛЕДА (описати до 50 речи)

ПРИЛОГ 4

ЖИВОТИЊЕ НА КОЈЕ СЕ ОДНОСИ ПОДНОШЕЊЕ ЗАХТЕВА ЗА ИЗДАВАЊЕ РЕШЕЊА О ОДОБРЕЊУ СПРОВОЂЕЊА ОГЛЕДА

ЖИВОТИЊЕ НА КОЈЕ СЕ ОДНОСИ ЗАХТЕВ

Захтев за издавање Решења о одобрењу спровођења огледа се подноси за следеће категорије животиња:

1. сви кичмењаци, укључујући и рибе који се користе за истраживања, тестирања и образовне сврхе
2. цефалоподи (октоподи, сипе)
3. све животиње које се хватају из било ког разлога
4. све животиње које се хватају да би се обележиле, да би им се узеле телесне мере или узорци течности и ткива
5. све животиње које се лове
6. заштићене, угрожене и ретке врсте

ЖИВОТИЊЕ НА КОЈЕ СЕ НЕ ОДНОСИ ЗАХТЕВ

Захтев за издавање Решења о одобрењу спровођења огледа се не подноси за следеће категорије животиња:

1. сви бескичмењаци
2. сви бескичмењаци који нису цефалоподи
3. угинуле животиње, које нису лишене живота ради истраживања
4. јаја, ембриони, ларве, осим ларви врста риба за које се очекује да се потпуно развију до адулта
5. животиње које се посматрају на природним стаништима, резерватима, зоовертовима, без икаквих манипулација са животињама.
6. огледне животиње које се гаје у лабораторијским условима ради репродукције
7. домаће животиње које се гаје под стандардним условима
8. животиње познатих власника, које су обухваћене лечењем ако служе за обуку студената
9. животиње лишене живота или заклане из комерцијалних разлога
10. рибе из рибњака које се гаје да би се порибљавале друге воде
11. рибе које се лове ради утврђивања величине популације, миграције и др
12. рибе које се изловљавају/узоркују угинуле (болест, тровања...)

КАТЕГОРИЈЕ ИНВАЗИВНОСТИ ОГЛЕДА НА ЖИВОТИЊАМА

Категорија “А” - огледи на неживом материјалу, живим изолатима (ћелијске и ткивне културе) и на инвертебратама.

Категорија “Б” - огледи на животињама који не проузрокују осећај нелагодности код животиња или је овај осећај слабог интензитета. Примери су експерименти на инвертебратама са комплексним нервним системом, истраживања на краткотрајно и вешто обузданим животињама ради посматрања и физичког испитивања, интравенска, поткожна, интрамускуларна, интраперитонеална, перорална, интраторакална и интракардијална (категорија “Ц”) апликација нетоксичних материја, акутна истраживања на потпуно анестезираним животињама које се на крају огледа жртвују еутаназијом, а у току огледа не могу доћи свести, тј. проучавање тренутне смрти, демонстрирање метода еутаназије после брзог увођења у бесвесно стање, као што је предозирањем анестетика или декапитација после седације или лаке анестезије и огледи који се заснивају на краткотрајном гладовању и жедновању животиња у времену које одговара дужини апстиненције у природним условима.

Категорија “Ц” - експерименти који проузрокују минимални степен стреса или бола или само краткотрајни бол. Примери су истраживања на кичмењацима заснована на канулацији или катетеризацији крвних судова или телесних дупљи под анестезијом, мале хируршке интервенције под анестезијом, биопсија, лапароскопија, краткотрајно обуздавање ради једноставне опсервације или друге врсте испитивања, али које су повезане са минималним стресом, краткотрајни период ускраћивања хране и воде, али који превазилази период природне апстиненције, експерименти ради проучавања понашања на свесним животињама које су краткотрајно обуздане тако да је код њих проузрокован минималан степен стреса или су обуздане применом непријатних стимулуса. После завршених огледних процедура “Ц” категорије код животиња не сме да се испоље знаци анорексије, дехидрације, хиперактивност, сомнолентност, повећана потреба да леже, интензивна вокализација, појачана агресивност, аутоизолација, антисоцијално понашање или аутомутилација.

Категорија “Д” - експерименти који проузрокују значајан степен бола код кичмењака. Пример су истраживања на кичмењацима која се заснивају на хируршким интервенцијама под општом анестезијом, после којих је могућ потпуно опоравак, индукција физиолошких или морфолошких аномалија које за последицу имају бол или стрес, излагање животиње непријатним стимулусима чије је избегавање немогуће, пролонгирано физичко обуздавање у трајању од више часова, индукција промена у понашању, које доводе до стреса, као што су одвајање младунчади од мајке, агресивност, излагање предаторима, поступци који проузрокују тежак и иреверзибилан бол и прекид сензоримоторне организације, примена комплетног Фројндовога адјуванта, индукција радијационе болести и сл. Експерименталне процедуре “Д” категорије не смеју проузроковати тежак клинички облик стреса у чијој симптоматологији преовлађују непожељне промене у понашању, одсуство самонеге, дехидрација, абнормална вокализација, пролонгирана анорексија, циркулаторни колапс, екстремна летаргија, непокретност, знаци тешке локалне и системске инфекције и др.

Категорија “Е” - експерименти који се заснивају на проузроковању бола јаког интензитета близу или изнад прага толеранције неанестезираних свесних животиња. Примери су примена мишићних релаксанта или паралитика, као што су сукцинилхолин или други курариформни лекови који се користе само ради обуздавања неанестезираних животиња при хируршким интервенцијама, наношење тешких телесних повреда, опекотина или траума неанестезираним животињама, тестови на токсичност и експерименталне инфекције или друге индуковане промене здравственог стања које за последицу имају угинуће, покушај индукције психотичког понашања животиња, методи жртвовања животиње који нису прописани од надлежне лабораторијске институције (нпр. употреба стрихнина), индукција тешког облика неповратног стреса или термичког шока. Међутим, у већини земаља које се придржавају ове категоризације забрањено је извођење поступака “Е” категорије.

ПРАЋЕЊЕ СТРЕСА КОД ОГЛЕДНИХ ЖИВОТИЊА

ПРОЦЕНА СТРЕСА				
Параметар	Животиња (ID)	Оцена	Датум/време	Датум/време
Изглед	Нормалан	0		
	Изостанак чишћења (хигијенско понашање)	1		
	Накострепеност, исцедак из носа	2		
	Пилоерекција, погрбљеност	3		
Уношење хране и воде	Нормално	0		
	Недовољно, телесна маса опада за 5%	1		
	Недовољно, телесна маса опада за 10-15%	2		
	Изостанак уношења	3		
Клинички знаци	Нормална телесна температура, нормалан број откуцаја срца и фреквенције дисања	0		
	Благе промене телесне температуре, броја откуцаја срца и фреквенције дисања	1		
	T $\pm$ 1°C, одступање у броју откуцаја срца и фреквенције дисања за 30%	2		
	T $\pm$ 2°C, одступање у броју откуцаја срца и фреквенције дисања за 50% и више	3		
Природни облици понашања	Нормално понашање	0		
	Незнатне промене понашања	1		
	Слаба покретљивост, измењена покретљивост и изолованост	2		
	Вокализација, аутомутилација, неуобичајена смиреност, поспаност, неоглашавање	3		
Провоцирано понашање	Нормалан одговор	0		
	Незнатна депресија или хипо- или хиперактивност	1		
	Промене средњег интензитета у очекиваној реакцији на провоцирано понашање	2		
	Прекоматозно стање, ареактивност, пренаглашена хипореактивност или пренаглашена хиперреактивност	3		
Оцена	Ако се оцена 3 појавила више од једном, додати екстра поене за сваку оцену 3	2-5		
	УКУПНО	0-20		
Процена стреса 0-4 нормално 5-9 потребна примена аналгетика или другог третмана 10-14 патња, потреба за прекидом или корекцијом огледа 15-20 тежак стрес, завршетак огледа				

